

TÓM TẮT BÁO CÁO

Lưu vực sông Sekong, Sesan và Srepok:

Đánh giá sự trong lành hệ sinh thái nước ngọt ở khu vực hạ lưu sông Mekong

Là nguồn sống của khoảng 3,4 triệu người, khu vực sông Sesan, Srepok and Sekong 3S tạo thành một khu vực phụ lưu quan trọng của vùng hạ lưu sông Mekong và đại diện cho một mô hình thu nhỏ của những thách thức mà toàn bộ lưu vực sông Mekong phải đối mặt. Mặc dù chỉ bao phủ 10% lưu vực sông, khu vực sông 3S cung cấp gần một phần tư trong lượng dòng chảy của sông Mekong và gần 15% trầm tích lơ lửng của dòng sông, cung cấp chất dinh dưỡng cho hồ Tonle Sap và những vùng đánh bắt cá nội địa cũng như đồng bằng châu thổ Mekong nơi là vựa lúa của Việt Nam. Có hơn 65 con đập hiện đang hoạt động trên hệ thống sông 3S và hầu hết được sử dụng để phát điện. Chúng đang tác động đến dòng chảy theo mùa, sự vận chuyển bùn cát và sự di cư của cá. Việc mở rộng ngành nông nghiệp ở khu vực sông 3S dẫn đến sự gia tăng nhu cầu nước cho tưới tiêu, đặc biệt là trong mùa khô, đặt ra nhiều áp lực đối với tài nguyên nước.

Để giúp cho những nhà hoạch định chính sách đánh giá sự cân bằng và đặt ra những ưu tiên cho tương lai của lưu vực sông 3S, một nhóm chuyên gia do tổ chức Bảo tồn Quốc tế chủ trì đã áp dụng Chỉ số Sự trong lành Nước ngọt (Freshwater Health Index - FHI), công cụ tiên phong cho việc đánh giá Sự trong lành ở lưu vực sông đối với ba yếu tố: hệ sinh thái, dịch vụ nước và quản trị nước. Cộng tác với cơ quan chính phủ và tổ chức phi lợi nhuận từ Lào PDR, Campuchia và Việt Nam, đồng hợp tác với mạng lưới IUCN BRIDGE, đội ngũ các chuyên gia đã đo 11 các chỉ số chính với 25 chỉ số phụ, tất cả được đặt thang đo từ 0-100 để có thể diễn đạt một cách dễ dàng. Các bên liên quan đại diện cho các bộ, các ủy ban quốc gia sông Mekong, giới học thuật và xã hội dân sự đã cung cấp thông tin đầu vào cho quá trình này và giúp xác định những ưu tiên hàng đầu. Cái nhìn toàn diện đầu tiên về FHI ở lưu vực sông 3S cung cấp một số thông tin chi tiết để phân tích sâu hơn hoặc đưa ra hành động chính sách phù hợp.

CÁC KẾT QUẢ CHÍNH

- Lưu vực sông 3S nhận được điểm số 66 cho khả năng tồn tại lâu dài của hệ sinh thái, điều này cho thấy rằng hệ sinh ở đây tốt ở mức độ vừa phải. Tuy nhiên, khi nhìn kỹ hơn ta có thể thấy rằng trong khi độ che phủ tự nhiên của đất và chất lượng nước đạt điểm số tương đối khá thì các dấu hiệu của nguy cơ lại được biểu hiện thông qua số lượng lớn các loài thủy sinh bị đe dọa và xâm lấn.

Cambodia © Kristin Harrison & Jeremy Ginsberg

**FRESHWATER
HEALTH INDEX**

December 2016 Version 1.0

- Điểm số 80 cho các dịch vụ hệ sinh thái cho thấy lưu vực đáp ứng được nhu cầu của những người sống phụ thuộc vào nó, mặc dù có sự biến động giữa các loại dịch vụ - cung cấp nước và sinh khối cao, nhưng các chỉ số về chức năng điều tiết thấp hơn đáng kể.
- Toàn bộ điểm số đánh giá cho Quản trị và Các bên liên quan là 43 điểm với một vài sự biến động trong số các chỉ số chính trong khoảng đó. Đây là hợp phần hoạt động yếu nhất ở cả ba quốc gia.
- Hiện tại áp lực chính tác động lên hệ sinh thái là hoạt động của con đập, chúng làm thay đổi đáng kể dòng chảy tự nhiên và làm giảm các dòng chảy trầm tích. Nước được giữ lại trong mùa mưa và được xả vào mùa khô, và một lượng đáng kể trầm tích tự nhiên thay vì nuôi dưỡng đất nông nghiệp và thủy sản ở hạ nguồn lại bị giữ lại trong các hồ chứa.
- Sự tham gia của các bên liên quan trong lưu vực 3S đạt được điểm số 46 và được các bên liên quan đánh trọng số cao nhất (cùng với việc tạo ra môi trường áp dụng). Việc tiếp cận thông tin được ghi nhận đặc biệt thấp ở đây (41), và các bên liên quan nhận thấy việc thiếu tiếp cận thông tin giữa các cơ quan khác nhau trong cùng một quốc gia cũng như giữa các quốc gia.

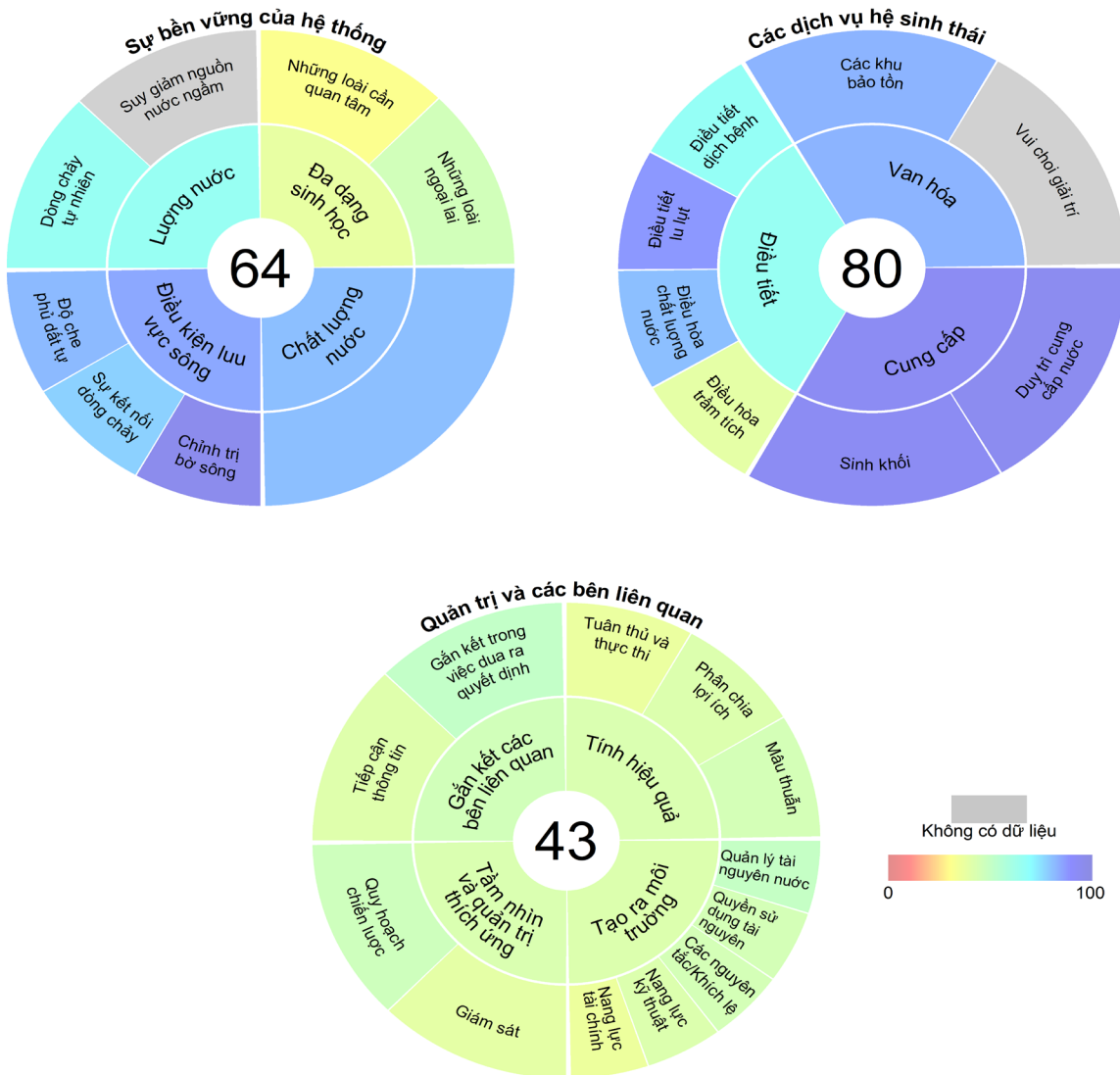
KẾT LUẬN VÀ CÁC BƯỚC TIẾP THEO

Trên tổng thể, kết quả đánh giá lưu vực 3S phù hợp với mong đợi đối với lưu vực nhằm đáp ứng nhu cầu hiện tại, nhưng có dấu hiệu về áp lực của hệ sinh thái và với hệ thống quản trị cần cải thiện đáng kể để đảm bảo phát triển kinh tế xa hơn trong tương lai không làm suy yếu tính bền vững của lưu vực sông. Đánh giá FHI đầu tiên này cung cấp cho các nhà quản lý lưu vực sông và các bên liên quan một tập hợp các chỉ số minh bạch và đáng tin cậy có thể được sử dụng để phát triển tầm nhìn chung về quản lý tài nguyên nước. Vì lưu vực sông 3S đang phát triển nhanh chóng, với nhiều đập thủy điện đang được xây dựng ở Lào và Campuchia, chúng ta cần cập nhật thường xuyên các chỉ số FHI để theo dõi những thay đổi không thể tránh khỏi cho sự trong lành của lưu vực sông. Chỉ số có thể cung cấp định hướng về phát triển lưu vực trong tương lai bằng cách áp dụng một loạt các kịch bản; ví dụ như, tác động của các đập bậc thang được lựa chọn và tính toán lại các chỉ số có liên quan.

Chúng tôi đã xác định một số dữ liệu còn thiếu cần được giải quyết trước khi có sự đánh giá tiếp theo. Mặc dù lưu vực sông về cơ bản là giàu tài nguyên nước, và sự khan hiếm không phải là vấn đề nổi cộm, nhưng các dữ liệu về ngành và không gian về sự suy giảm nước phải được thu thập để hiểu rõ hơn về độ tin cậy của việc cung cấp nước theo mùa và các yêu cầu về dòng chảy môi trường cho mỗi sông phải được thiết lập và đưa vào các đánh giá tiếp theo. Do tầm quan trọng của nghề cá nước ngọt nội địa, dữ liệu được chuẩn hóa về sản lượng khai thác cá cũng rất hữu ích. Tương tự, lưu vực sông Mekong là một trong những điểm nóng về đa dạng sinh học của thế giới, và do đó cần đánh giá thường xuyên hơn về các loài thủy sinh trong khu vực để theo dõi các thay đổi về số lượng của các loài. Các dịch vụ giải trí không được đo lường trong việc đánh giá này do thiếu dữ liệu, nhưng các bên liên quan đã lưu ý tiềm năng phát triển giải trí nước trên lưu vực 3S.

Cuối cùng, vì đây là nỗ lực đầu tiên để đánh giá quản trị trong lưu vực sông 3S, nên chúng tôi tập trung vào tình hình quản trị ở mỗi quốc gia. Tuy nhiên, vì khu vực 3S là một lưu vực xuyên biên giới, nên cũng sẽ hữu ích để phát triển thêm những hiểu biết sâu sắc về việc quản trị xuyên biên giới đang hoạt động như thế nào.

Với số lượng lớn các đập bổ sung thêm trong các giai đoạn quy hoạch của lưu vực sông 3S, bước tiếp theo ngay sau đánh giá này là tiếp tục làm việc với các bên liên quan để thiết lập các kịch bản phát triển đập và mô hình tác động của chúng bằng cách sử dụng các chỉ số thành phần của FHI. Các lựa chọn kịch bản tương lai bổ sung có thể xem xét thay đổi của sử dụng đất (ví dụ như phát triển nông nghiệp theo đôn điền, trồng rừng hoặc phục hồi rừng) cũng như các tác động tiềm ẩn của biến đổi khí hậu. Tất cả những điều này sẽ giúp các bên liên quan xác định các đánh đổi không mong muốn, khả năng phối hợp, và bắt đầu đặt ra các mục tiêu định lượng để bảo vệ sự trong lành ở khu vực sông 3S.

Chúng tôi muốn cảm ơn tất cả những người tham gia trong các diễn đàn các bên liên quan vì đã tham dự và đưa ra các phân hồi có giá trị cho việc áp dụng thử nghiệm của FHI. Chúng tôi rất cảm ơn dự án BRIDGE 3S, do IUCN thúc đẩy, đã tạo điều kiện tập hợp các bên liên quan và BRIDGE 3S Champions, những người tham gia vào quá trình tham vấn. Ngoài ra, chúng tôi được hưởng lợi từ việc tham gia vào các cuộc họp của dự án "Đo lường, Hiểu và Thích ứng với các đánh đổi Nexus trong các dự án 3S", do IUCN, IWMI và ICEM đồng chủ trì. Chúng tôi cũng xin cảm ơn nhân viên tại Ủy ban sông Mekong đã giúp đánh giá kết quả sơ bộ trong một cuộc họp tại Viêng Chăn.

Chúng tôi cũng muốn ghi nhận những đóng góp của Nhóm công tác khoa học của chúng tôi (www.freshwaterhealthindex.org/science-working-group), đã cung cấp những khái niệm hướng dẫn và kỹ thuật ban đầu để phát triển FHI.

Cuối cùng, chúng tôi vô cùng biết ơn những nhà tài trợ bởi nếu không có họ chúng tôi không thể có được sự thành công của FHI. Xin cảm ơn các tổ chức Victor and William Fung Foundation Limited, Borrego Foundation, Flora Family Foundation, Betty and Gordon Moore, và Starwood Foundation.

